

TARİH KÜLTÜR SANAT MİMARLIK

SAYI: 1

HİLMI YAVUZ • İLBER ORTAYLI • NECDET SAKAOĞLU

DENİZ ESEMENLİ • UĞUR TANYELİ • MUSTAFA ARMAĞAN

F. YAŞAR YILMAZ - SARA BOYNAK • SEMAVİ EYİCE

MEHMET KENAN KAYA • HAKAN GÜLSÜN • ENGİN ÖZENDES

ÜMRAN BULUT • SEMA ÖNER • ŞULE YUM

Mehmet Kenan KAYA*

Aynalıkavak Kasrı Beste Odası Kasidesi: “Bir Buluşma Yeridir Şimdi Hüzünlerimiz”

Zemin ateş zaman ateş bütün nakş u nigâr ateş
Şeyh Gâlib

Şimdi, hemen söylemeli: 18. yüzyıl sonu payitaht İstanbul'unun kültür tarihi, aslında, giderek *gerçek kendinden* vazgeçmeye, Roland Barthes'in deyişiyle, *ne o, ne öteki* olmaya hazırlanan çal-kantılar içindeki bir imparatorluğun son klasik sayfalarından biri olarak okunabilir -ki ilk bakışta söylediğim budur. Genel çerçevesiyle, Sultan III. Selim'in yakın çevresinde ve gelenekten zorunlu *kopuşun* getirdiği arada kalmışlıkla şekillenen bu geçiş tarihinin, dönemin entelajensiyasını da kesif ve kimi zaman naif bir duyarlılığı; Asaf Halet Çelebi'nin tespitinden yola çıkarak¹, manevi bir sığınışa; bir çeşit Zaman ve Dünya terkine sevkettiğini söylemek mümkün.

Bu tavır, tarihçilerin, miladını 16. yüzyıl olarak belirledikleri ve aradan geçen iki yüzyıl boyunca giderek hızlanan çöküşten, -Fransız İhtilali'nin öngördüğü- ulus-devlet fikrinden kaynak bulan ayırmalarдан ve halkın içine sürüklendiği büyük yoksulluktan bir kaçış olarak anlaşılabılır. Bunu düşünürken, belki, başta Sultan Selim olmak üzere, Şeyh Gâlib, Esrar Dede, Hamamızade İsmail Dede Efendi, Sadullah Ağa, Abdülbaki Dede gibi birçok sanatçının tasavvuf ehlî oluşlarını hatırlamakta yarar var.

Sultan III. Selim: Bir “Rûh-ı Nev”

Merkezinde Sultan Selim'in durduğu ve daha çok onun kişisel eğilimleri, sanatçı kimliği ve bir inanç adamı olmasına belirlenen bu geçiş döneminin sanata yansımıası da ilginç sonuçlar doğurmuş görünüyor. Şemdanizade Tarihi'ne göre, 24 Aralık 1761² tarihinde, İstanbul'da, Sultan I-II. Mustafa'nın -Mihrişah Sultan'dan- ilk şehzadesi olarak doğan ve *ekber evlat* sisteminin getirdiği zorunluluk sonucu cülûsuna kadar Topkapı Sarayı Kafes Dairesi'nde yaşayan Sultan III. Selim, şehzadeliği boyunca, bir yandan, özü; *yeniçeri ocağını kaldırırmak, ulemanın nüfuzunu kırmak, Osmanlı devletini Avrupa'nın ilim, sanat, ziraat, ticaret ve medeniyette yaptığı ilerlemelere ortak yapmaya*³ dayanan bir yenilik projesini kurgulamaya çalışmış, bir yandan da Kırım Ahmet Kamil'den ses, Ortaköylü İshak Ağa'dan da tambur dersleri alarak, ney ve tambur çalmasını öğrenmiştir⁴.

Aşında, Sultan Selim'in mesenlik rolünün de birçok bestekârı saray çevresinde topladığı bu dönemde başladığı, tahta çıkışından sonra da saray meşkhânelerini yeniden düzenleyerek, o zamana kadar yevmiye sistemiyle çalışan sanatçıları düzenli bir aylığa bağladığı biliniyor. Abdülhalim Ağa, Varkosta Ahmed Ağa, Kaçak Mehmet Ağa, Sadullah Ağa, Emin Ağa, Numan Ağa, Şakir Ağa, Kömürcüzade Hafız Efendi bu dönemde Sultan Selim'in çevresinde yer alan ünlü sanatçılardır⁵.

Şüphesiz, bütün bu sanatçılardan, besteleri ve terkip ettiği makamlarla Türk Musikisi'nde yaklaşık yüzelli yıl sürecek bir ekol oluşturmuş, *İlhâmî* mahlasıyla şiirler yazmış Sultan Selim'in zihinsel gelişiminde büyük katkıları olmuştur. Ama, O'nun belki de bütün hayatı boyunca gerek sanatı, gerekse kişiliğiyle etkilemiş bir tek sanatçı vardır: Şeyh Gâlib.

1 Ressam Kapıdağı Konstantin'in firçasından Sultan III. Selim.

1

Gâlib: Eser-i Aşk

Dilâver Ağa-zâde Vahîd'in *Eser-i Aşk* terkibine göre, 1757 yılında, İstanbul'da, Yenikapı Mevlevî Dergâhı civarında bir evde doğan Şeyh Gâlib⁶, eğitimini, Nakşî Neş'et Süleyman ve mela-mî meşrep bir mevlevî ve ihtimal şair olan babası Mustafa Reşîd'ten aldı⁷. İlkgençliğinde -belki de ailesindeki köklü mevlevî gelenekten dolayı- mevlevîlige ilgi duydu ve sonunda Konya'ya, mevlevî asitanesine giderek çile doldurmaya başladı.

Gâlib'in Konya'da ne kadar kaldığına ilişkin kesin bir bilgi yoksa da, ihtimal birkaç ay sonra,

kendisinden ayrı kalmaya dayanamayan babası Mustafa Reşîd'in asitanenin postnişini Ebubekir Çelebi'den aldığı izinle yeniden İstanbul'a döndüğünü ve bin bir günlük çilesini Yenikapı Melevihânesi'nde tamamladığını söylemek mümkün. Gâlib, o sırалarda otuz yaşında olmalıdır, ve dört yıl önce yazdığı *Hüsün ü Aşk* mesnevisi, Nabi'den beri kitli duran, Hîlmi Yavuz'un deyişiyle artık bir *belagat sanatı*'na dönüştü⁸. Osmanlı şiirin kapısını çoktan açmıştır. Öyle ki, payitahtın dört bir yanındaki hattatlar Türkçe'nin başyapıtlarından biri olan *Hüsün-ü Aşk* mesnevisini çoğaltıp, *Beni Muhabbet* kabillesinin iki güzel çocuğu *Hüsün* ile *Aşk*'ın *Kalp Şehri*'ne varışlarını yeniden anlattıkça, O'nun ünү de sarayın ağır surları ardından Sultan Selim'e kadar ulaşacaktır.

Pûşide

Şeyh Gâlib'le Sultan Selim'in ilk karşılaşmaları, *Hüsün-ü Aşk* mesnevisini okuyup, Gâlib'e hayran kalan sultanın Mevlana Celâreddin Türbesi'ne konulacak bir pûşide için Gâlib'ten bir beyit yazmasını istemesine dayanır. Divânındaki;

Yâd eylemez olduk haber-i Yûsuf-i Mîsrî

Südlücede bir mâh ile sîr ü şekeriz biz⁹

beyitiyle son bulan gazelinden anlaşıldığına göre, o zamanlar Sütlüce'de, 16. yüzyılın önemli mevlevî dervişlerinden Yusuf Sine-Çak'ın kabrine bakan bir evde inzivaya çekilmiş olan Gâlib, bugün Galata Melevihânesi ya da halk arasında Gâlib Dede Tekkesi olarak bilinen Kulekapısı Melevihânesi'ne şeyh atanana kadar da burada yaşamış olmalıdır.

Pûşideye gelince... Gâlib, Sultan'ın ricasını kirmamış; hatta bir beyit yerine,

Müceddid olduğu Sultân Selîmin dîn ü dünyaya

Nümayandır bu nev-pûşidesinden kabr-i Monlâya¹⁰

beyitinin tekrarlandığı uzun bir terci-i bend yazmıştır... Ve sonra başkalarını...¹¹ Zaten, o eski zaman masalının miladi da budur.

Galata Melevihânesi Şeyhi Gâlib

Kulekapısı Melevihânesi meşihat makamına, 1791 yılının güneşli bir Haziran günü, o suralar yüz dört yaşını devirmiş ve celebilikten azledilmiş Numan Dede'nin yerine atanın Gâlib,

bu, üç yüz yılın yorgunluğuyla harap düşmüş ve biraz da tuhaf bir yer seçimiyle Ceneviz surlarının hemen dışına, Sultan II. Bayezid'in ünlü veziri İskender Paşa'nın¹² av çifliğine kurulmuş melevihânede¹³, ölümü ardından, *birkaç zaman daha muammer olaydı ne vâr idî* diye yazacağı, ömrünün en güzel tesadüfü *Esrar Dede*'yle tanışır. Esrar Dede, melevihânenin tezkirecisi ve tipki Gâlib gibi dönemin önemli şairlerinden biridir.

Gâlib ve Esrar Dede'nin kişiliklerinde, Sultan Selim'in iktidarı boyunca en büyük hedefi olan

2

2 Orijinal Paris Bibliothèque Nationale'de bulunan bir minyatürde, 18. yüzyılın en önemli şairi Şeyh Gâlib (Desen: Gülbün Mesara).

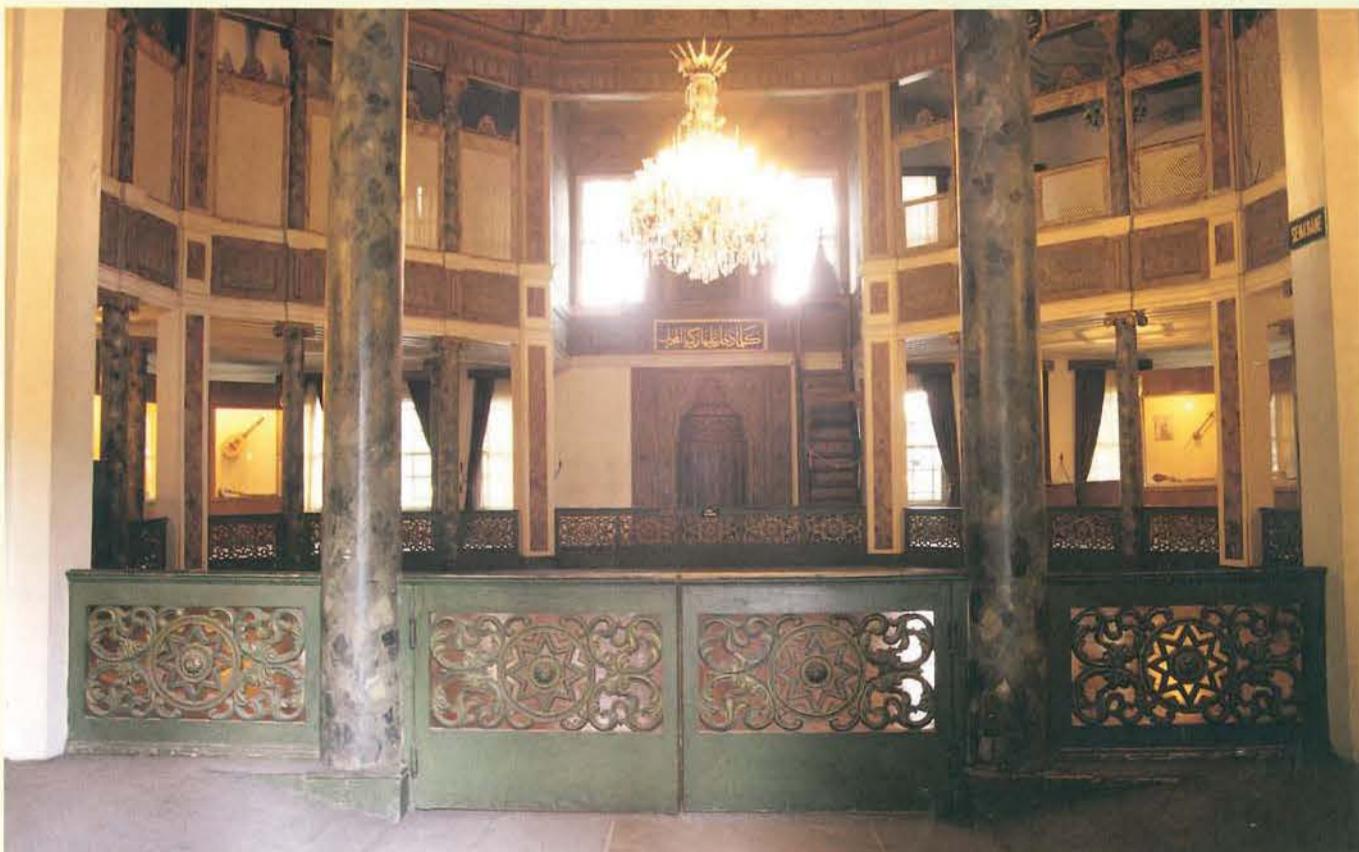
Nizam-ı Cedid hareketinin önemli savunucu kurumlarından biri durumuna gelen ve bu yüzden de askeri ve idari alanlardaki yeniliklere karşı tutucu davranışın Bektaşılığe karşı bizzat sultan tarafından öne çıkarılan¹⁴ İstanbul mevleviliği ve buna bağlı olarak da Galata Mevlevihânesi, Şeyh Gâlib'in postnişiliğinde belki de tarihinin en parlak dönemini yaşıyor. Bu dönemde, Gâlib'in, büyük ihtimalle babası Mustafa Reşîd Efendi yoluyla bağlandığı melâmi meşrebinin de etkisiyle, mevlevî terminolojisinde *Sems kolu* olarak adlandırılan coşkun tasavvuf anlayışı dergâha hakim olur¹⁵.

3

3 Sultan II. Bayezid döneminde kurulan ve Şeyh Gâlib'in postnişinliğinde en parlak dönemini yaşıyan Galata (Kulekapı) Mevlevihânesi.

4 Galata Mevlevihânesi semahânesi.

4

Aynı yıl, *Ayintablı Aynî Efendi*'nin H. 1206/1791 tarihini veren,
*Nefesle döndü Adn-âbada yahu mevlevihâne*¹⁶

dizesinden anlaşıldığı gibi mevlevihânenin büyük bir onarım geçirmesi de hem bu politik tavrin, hem de Gâlib'le Sultan Selim arasındaki ilişkinin bir sonucu olmalıdır. Ki Gâlib, artık saraaya istediği zaman girip çıkabilekmekte, Sultan Selim de Galata Mevlevihânesi'ni daha sık ziyaret etmektedir. Öyle ki, Asaf Hâlet Çelebi, 1957 yılında Türk Yurdu dergisinde yayınlanan bir makalesinde Gâlib'le Sultan arasındaki bu dostluğun, Sultan Selim'in başını Şeyh Gâlib'in dizine yaslayarak O'nun okuduğu şiirleri dinlemesine dek yardımını anlatır¹⁷.

Nev: Ateşten Bir Sözcük

1206 yılı, hem imparatorluğun hem de Gâlib'le Sultan Selim'in özel tarihlerinde önemli bir yer tutmuş olmalıdır. Sultan Selim'in Şeyh Gâlib'e gördüğü rüyaları anlatırken, her iyi alameti Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasına bağlamasından da anlaşılabileceği gibi, zihnindeki tek mesele, artık bir ordu olmaktan çok canına kast eden bir çeteye dönüşmüş bu ocağın kaldırılması ve artık eski kurallarla işlemeyeceği anlaşılan imparatorluğun bir reforma tâbi tutulması gereğidir. Aynı yıl, Sultan Selim'in emriyle Aynalıkavak Kasrı'nda birbirini izleyen birtakım onarım faaliyetlerinin yürütülmesi ve Sultan'ın Topkapı Sarayı'ndan sık sık ayrılarak, Haliç kıyılarındaki bu kasra kapanışı, belki de, üç yüz yıllık yönetim tarihi aynı zamanda büyük ihanetlerin, entrikaların, peşpeşe gelen hal'ler ve ölümlerin tarihi olarak da okunabilecek Topkapı Sarayı'ndan kaçırı kurtulmak çabasının bir sonucudur.

"Bir Buluşma Yeridir Şimdi Hüzünlerimiz"

Sultan Selim'in kısa süreli konaklamaları dışında bir bahar boyunca yaşadığı da bilinen Aynalıkavak Kasrı, Naima Tarihi'ne göre, Sultan I. Ahmed (1603-1617)'in Edirne Sarayı'nda çıkarıldığı bir ferman sonucu yapılmış ve geçen zaman içinde bulunduğu alanla birlikte sürekli imar edilerek önemli bir sultan yerleşimi durumuna gelmiştir.

Hicri 1199 tarihinde Sultan I. Abdülhamid tarafından yapılan onarımdan sonra, Sultan Selim döneminde tek bir yapıya indirgenip, sahip olduğu arazinin büyük bir kısmı da tersane alanına ayrılan kasır, Semavi Eyice'ye göre, bu dönemde *Hasoda Kökü'nün iç mimari yönünden düzenlenmesiyle* yeniden ele alınmış ve kıyı ile bağlantısı kesilerek, yüksek bir duvarla tersane alanında koparılmıştır¹⁸. Yapının dönemin yeni zevkine göre yapılan iç düzenlemesini ise, o sıralar yirmili yaşlarını henüz ortalamış Kirkor Balyan üstlenmiş olmalıdır¹⁹.

Haliç'in kuzey yakasında ve deyiş yerindeyse dünyanın hây u hûyundan tecrid edilmiş bu ka-

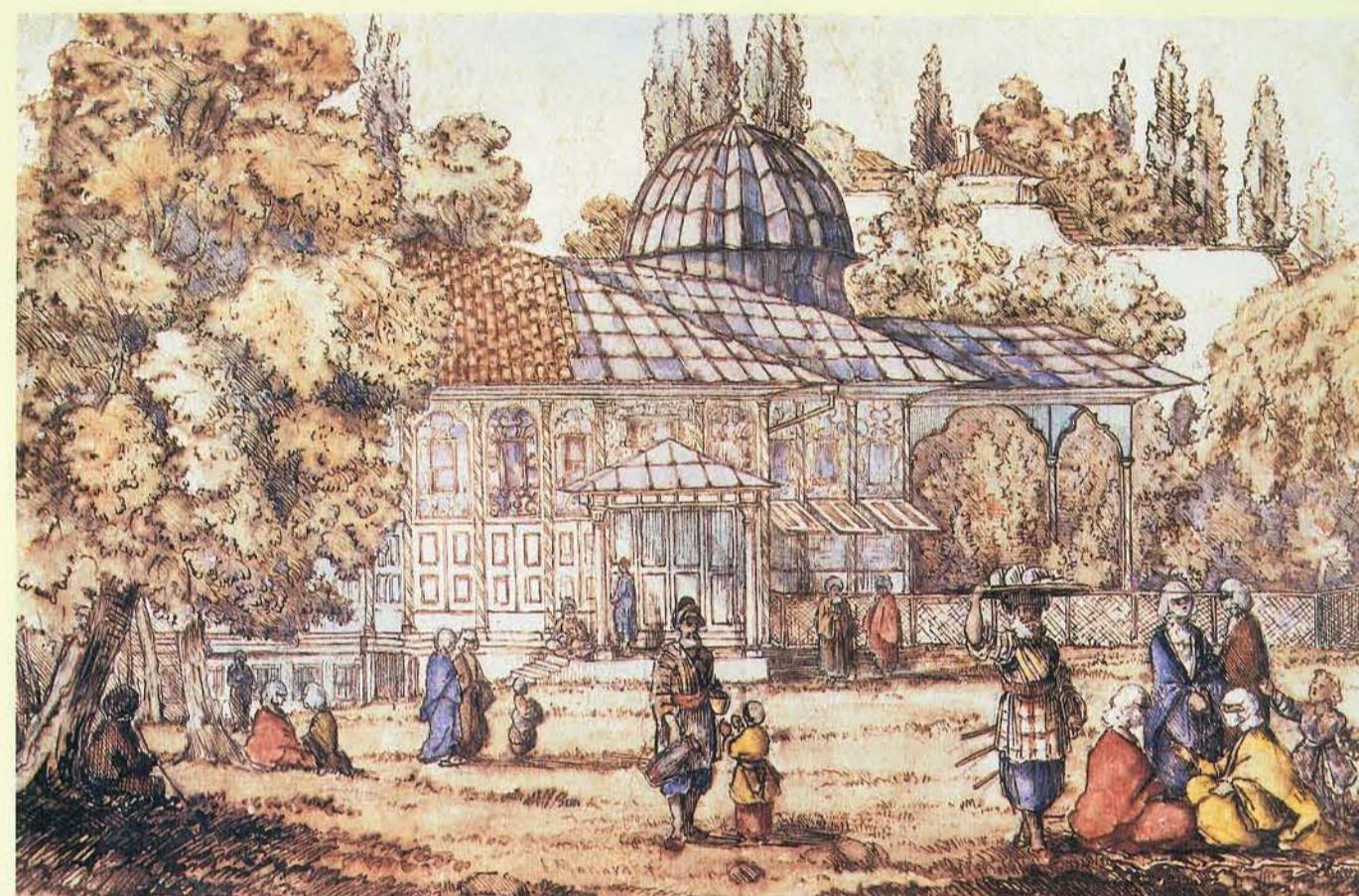
sırda sultanın en fazla itibar ettiği yerin, bir kapı açılığıyla Divanhâne'ye bağlanan ve neredeyse gizlenmiş bir mekân özelliği taşıyan *Beste Odası* olduğunu kestirmek güç değil. Revzenli tepe pencereleri, yaldızlı tavanları, sedirleriyle geleneksel mimarinin son örneklerinden biri olan, ama aynı zamanda Batı tarzı süslémeleriyle de tipki imparatorluk gibi zorlu bir geçişin eşiğinde duran bu oda, bugün sanat tarihi için olduğu kadar, -Sultan Selim'in birçok bestesini yaptığı mekân olması nedeniyle- Osmanlı kültür tarihi için de büyük önem taşıyor.

Sultanın Beste Odası'na olan düşkünlüğüne gelince... O da bizi yine Şeyh Gâlib'e, Gâlib'in, Sultan Selim'in Aynalıkavak Kasrı'nda gerçekleştirdiği onarım faaliyetlerini anlatığı bir kasideye götürüyor. Başka bir deyişle, bugün hattat *Mehmed El Yesarî*'nın benzersiz üslûbuyla Beste Odası'nın duvarlarını çeveçevre saran ta'lîk hat, Şeyh Gâlib'in Aynalıkavak Kasrı için yazdığı bir kaside olarak da okunabilir, *Selim'le Gâlib* arasındaki dostluğun bir vesikası olarak da:

5 Sultan III. Selim döneminde Aynalıkavak Sarayı'nın geçirdiği değişimde büyük etkisi olan Tersane'nin bugünkü görünümü.

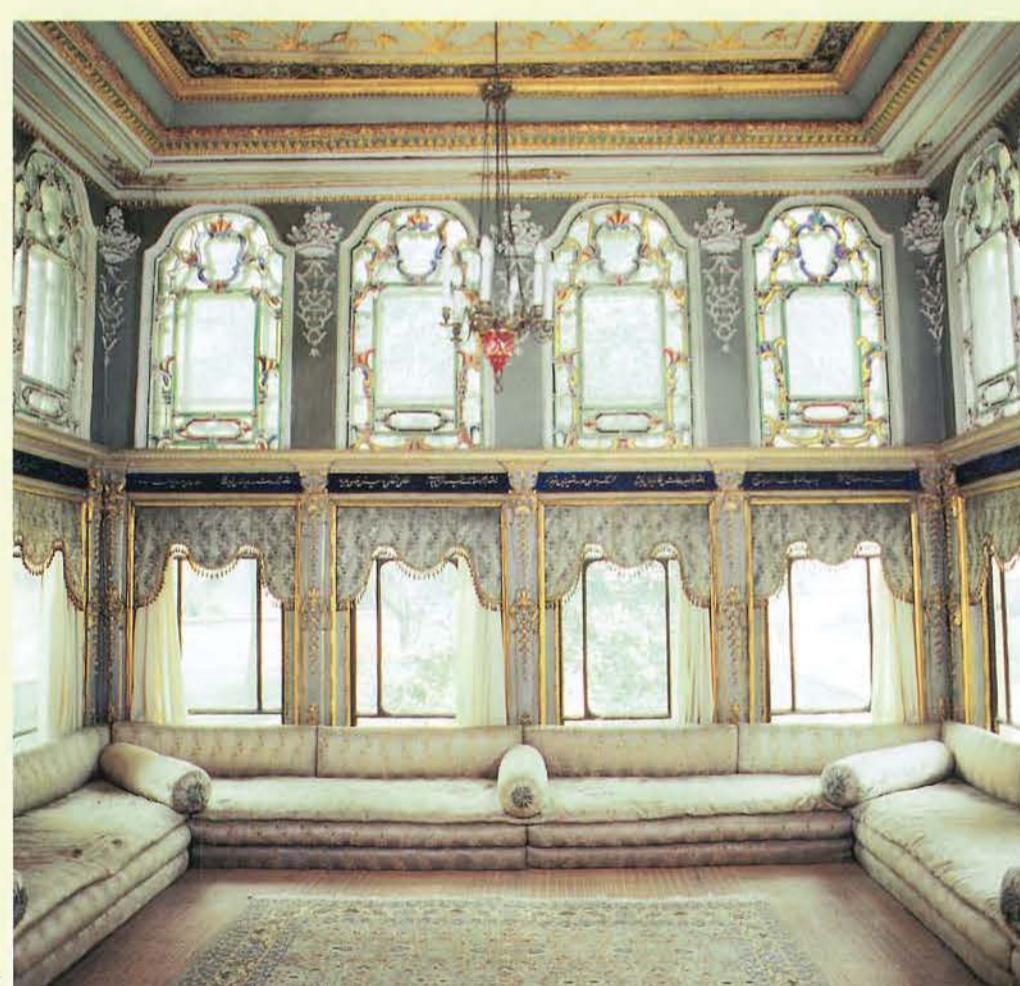
5

6

6 Eski bir gravürde Aynalıkavak Kasrı.

7 Aynalıkavak Kasrı Beste Odası.

7

“Okmeydâni Tekyesi Ta’mirinde Zât-ı Şâhâne İçin Müceddeden
Binâ Olunan Hümâyûn Vasfında Târîh-i Ra’na ve Kâside-i Bî-Bedel ü Zîbâlarıdır”²⁰

Şehensâh-ı cihân Sultân Selîm-i ma’delet mu’tâd
Ki oldur eyleyen cümle ibâdi gussadan âzâd

Mürûr-ı dehr ile pek indirâsa mâ’il olmuşken
Esâs-ı devlete şimdî yeniden kurdu nev bünyâd

Nizâm-ı evvelin buldurmadır dünyâya maksûdu
Cihan-gîr-i zamândır şübhесiz Allâh ede imdâd

Nazar kim eyleye bir cânibe ma’mur olur fi'l-hâl
Hemân ednâ nigâhiyla yapar bî-zahmet üstâd

Husûsâ işte bu kasr-ı mu’allâ tâk-ı ra’nâyi
Edip izhâr-ı kudret bir nefesle eyledi âbâd

Ne kasr ammâ ki hayret-bahş-ı nuzzâr-ı hayâl-endîş
Eğer reng-i bahârı sürse tasvîr edemez Behzâd

Ne kasr ammâ ki heft evreng-i Husrev nakş-ı divârı
Nizam u intizâmî dâstân-ı huldu eyler yâd

Ne kasr ammâ ki düşse sâyesinden terbiyet k’ana
Olur cây-ı zuhûr-ı mürg-i ankâ beyza-i fûlâd

Safâ-yı sahnini scyr eylese mir’âti-i rüyâda
Şâşırdı görse Şîrin cûy-ı şîri terk ider Ferhâd

Edip Burc-i Hamalden mihr-i âlem hüsnünü tâhsîn
Kılıç yüz sürmeğe derbândan eyler dâ’im istimdâd

İçinde cilveger kutb-ı zamân ol şâh-ı devrândır
Sezâdır çâr rüknün dense ber-dûş eylemiş evtâd

Bu ma’nâ fehm olur meydân-ı tire nâzır olmakdan
Ki dâ’im kavs-i kudret zûr-i bâzûsun ider müzdâd

Nişângâh eyleyip hidmedde kâ’im ehl-i mâ’nâyi
Eder ihsâna dâ’ir mîsra’-ı bercesteler inşâd

Bi-hamdi’llâh ki etti yek nigâhın kadrimiz terfi’
Du’â-yı devletindir her dem ezkâr-ı dil-i nâ-şâd

Kusurum afv kıl şevketlü hünkârum sürürumdan
Unutdum medh u tâvîfi hulûsum eyledim irâd

Söz olmaz pâdişâh-ı kadr-dansın n’eylesin şâ’ir
Yazıp evsafin etsin kangı bir ihsânını ta’dad

Hemîşe böyle kasr-ı bî-müdânide safâlarla
Ede Allâh ömr ü devletin reşk âver-iecdâd

Dedim târîhin okmeydânını hulyâ ile Gâlib
Mübârek padişâh-ı âleme bu kasr-ı nev îcâd (iyâcâd) 1206

Şeyh Gâlib

“Kuğunun Son Şarkısı”

Gâlib'in Aynalıkavak Kasrı'ndaki onarımından çok Sultan Selim'i anlatlığı, ama yine de, “Seni övmeyi ve anlatmayı unuttum, söz götürmez bir padişahsin, şair ne yapsın” (bkz: 15. ve 16. beyitler) sözleriyle yine ondan af dilediği bu on sekiz beyithlik kaside, aslında, Gâlib'in sultan için yazdığı tek eser de değil. Saadettin Nûzhet'in Gâlib'in Hayatı adlı kitabında, “*Baharin gelmesi, bir mehtap âlemi, bir kuş, bir bayram, askeri bir muvaffakiyet, yahut bir musalâha, şaire şükran vesilesi olmuştur. Selim'in vücuda getirdiği her müessesesi için Gâlib uzun medhiyeler, tarihler tanzim etmiş ve onun müceddidliğini her kasidesinde, her tarihinde bir nakarat gibi tekrar etmiştir. Gâlib'e muasır olan şairlerden hiçbiri onun kadar padişahın takdir ve teveccühüne maz-*

8-9 Hattat Mehmet El Yesari'nin ta'lîk hattıyla Aynalıkavak Kasrı Beste Odası Kasidesi'nin 11 ve 12. beyitleri.

10 “Dedim târihin okmeydânını hulyâ ile Gâlib”

*har olmamıştı.*²²¹ sözleriyle anlatığı bu durum, bugün Gâlib divanına -Sultan Selim için yazılış- on bir kaside, yirmi dört tarih, bir terci-i bend, bir şarkı, iki mesnevî ve altı beyitle yansımış görünüyor.

Gâlib'in Sultan Selim'e gösterdiği bu büyük teveccühün Sultan Selim'in cihan imparatoru kimliğinde ve o kimliğin öneminde aranabileceğii sorusuna gelince... Onun yanıtı da sanırırm, Gâlib'in, Sultan Selim'den birkaç küçük maddi yardım ve karşılığı

Bana Sultan Selim-i kâmver kâm-i cihan verdi

Bütün dünyaya değer bir gonca-i has-i râygân verdi

beyitiyle başlayan zarif bir kasideyle ödenmiş bir Mesnevî'den başka pek bir ihsan görmemiş olmasında yatıyor. Yine bu noktada, Gâlib'in, Selim'in halefi ve amcası olan Sultan I. Abdülhamid için tek bir beyit yazmamış olması ve Sultan Selim dolayısıyla artan ününden duyduğu “gizli rahatsızlık” da dikkat çekici. Başka bir deyişle, *târihin Okmeydânı’ni* ve -Sultan Selim'i elbet- *hulyâ içinde* söyleyen Gâlib'in sesi, bir makam ve mevki dillenmesinden çok, Beşir Ayvazoğlu'nun sözleriyle “*Kuğu'nun yani medeniyetimizin, son güzel şarkısı...*”²²² olarak anlaşılmalı. Beş yüz yıl boyunca devam eden ve artık klasikleşmiş bir kültürün, yeni ve başka bir şarkı ararken söylediği ve bütünüyle kendi olan son şarkısı...

Gâlib'le Selim'in Sonu: Bir gün ben de derya sıfat hâmus olursam akibet...

Madem ki söz bitti, saklamaya gerek yok: Hicrî 1213 (1799) Recep'inin Mirâc Kandili'ne rastlayan yirmi yedinci Cuma gecesi, şair Surûri'nin ebcedle yazdığını;

Geçdi Gâlib Dede candan yâhu

dizesinin şimdi bize söylediği, o eski zaman masalının sonudur aslında. O gece, -iki yıl önce,

Esrâr'ım aldı cümle dil ü cânım aldı mert

diyerek uğurladığı Esrar Dede'nin ardından- Kulekapı Mevlevihânesi'nde 42 yaşında hamûş²³ olan Gâlib, ardında geleneksel edebiyatın son ve belki aşılımaz sözlerini bırakarak, çalkantılar içindeki bir imparatorluktan düşlerindeki Shiraz'ın gül bahçesine, o tek ve bir olan sevgilinin yanına uğurlandı.

11 Galata Mevlevihânesi'nde
Şeyh Gâlib'le birlikte, Şeyh Isa Efendi,
Şeyh Selim Efendi, Mehmed Ruhi
Dede'nin de medfun olduğu Şârih-i
Mesnevî İsmail Ankaravî Türbesi.

11

Gâlib'in ölümünden sekiz yıl sonra tahttan indirilen Sultan Selim'se, hal'inden bir yıl sonra ömrü boyunca yenileştirmeye çalıştığı *eski* düzen tarafından, Topkapı Sarayı'nda ney üflerken hançerlenerek öldürdü.

Şimdi onlardan geriye, sanırım şarkılar, şiirler ve derin bir imâ kaldı.

DİPNOTLAR

- 1 Asaf Halet Çelebi, *Bütün Yazılıları* (Hazırlayan: Hakan Sazyek), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1997, s.393.
- 2 Bülent Aksöy, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, III. Selim maddesi, C. 6, Kültür Bakanlığı - Tarih Vakfı Ortak Yayımları, İstanbul, 1994, s. 511.
- 3 Enver Ziya Karal, *Osmancı Taribi*, C. 5, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1988, s. 61.
- 4 Vural Sözer, *Müzik Ansiklopedisi*, III. Selim maddesi, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1996, s. 725.
- 5 Bülent Aksöy, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, III. Selim maddesi, C. 6, Kültür Bakanlığı - Tarih Vakfı Ortak Yayımları, İstanbul, 1994, s. 511.
- 6 Saadettin Nüzhet Ergün, *Şeyh Gâlib*, İstanbul, 1935, s. 13.
- 7 *Islam Ansiklopedisi*, Şeyh Gâlib maddesi, C. 11, s. 462.
- 8 Hilmi Yavuz, *Yazın Üzerine*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1987, s. 91.
- 9 Muhsin Kalkışım, *Şeyh Gâlib Divâni*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1994, s. 310.
- 10 Muhsin Kalkışım, *a. g. e.*, s. 170-172.
- 11 Şeyh Gâlib'in divanında, Sultan III. Selim için yazılmış on bir kaside, yirmi dört tarih, bir terci-i bend, bir şarkı, iki mesnevî ve altı beyit vardır. Bkz. Muhsin Kalkışım, *Şeyh Gâlib Divâni*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1994; Beşir Ayvazoğlu, *Kuğunun Son Şarkısı*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1999, s. 67.
- 12 Hüseyin Ayvansarayî, *Vefeyât-i Selâtin ve Meşâhir-i Ricâl*, İstanbul, 1978, s. 76.
- 13 Hadîka, II, s. 42.
- 14 Ekrem İşin, "İstanbul'un Mistik Tarihi'nde Melevihâneler", *İstanbul*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993, Sayı: 4, s. 122.
- 15 Ekrem İşin, *a. g. e.*, s.122.
- 16 Asaf Halet Çelebi, *Bütün Yazılıları* (Hazırlayan: Hakan Sazyek), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1997, s. 410. Aynı tablı Aynî dışında, bu onaruma ilişkin Şair Surûri'nin düştüğü tarih şöyledir:

*Ayandır her birinde mustakil tarîhi ceyherdar
Sururi iki misra yaptı ki beyti'ül kasid oldu
Saray-i dilkeş-i Tersane buldu zibi itmâmi
Zeh i matbû eser kim tarîhi Han Abdülhamid oldu*
- 17 Mustafa Miyasoglu, *Asaf Halet Çelebi*, MEB Yayınları, İstanbul, 1994, s. 200.
- 18 Semavi Eyice, "III. Selim'in Tekniği Feda Ettiği Eser Aynalıkavak Kasrı", *Sanat Dünnyamız*, Yapı Kredi Yayınları, Yıl: 14, Sayı: 37, İstanbul, Temmuz 1998, s. 24-31.
- 19 Semavi Eyice, *a. g. e.*, s. 24-31.
- 20 Muhsin Kalkışım, "Okmeydâni Tekyesi Ta'mîrînde Zât-ı Şâhâne İçin Müceddeden Binâ Olunan Hümâyûn Vasfînda Târih-i Ra'na ve Kâside-i Bi-Bedel ü Zîbâlarıdır", *Şeyh Gâlib Divâni*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1994, s. 115-116.
- 21 Saadettin Nüzhet Ergün, *Şeyh Gâlib*, İstanbul, 1935.
- 22 Beşir Ayvazoğlu, *Kuğunun Son Şarkısı*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1999.
- 23 Mevlana Celaleddin'in Divan-ı Kebir'inde, *hámûş, hámûş, hamûş, hamûş* şeklinde kullandığı bu sözcük, *susmuş*, sessiz anlamına gelir ; *Hámûşan: Kabristan*, b.kz. Ferit Devellioglu, *Osmancı-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydin Kitabevi, Ankara, 1984.